

Evalueren en verbeteren

Hoe werkt een effectevaluatie?

Tamara Madern

Marijn Mulder

Maart 2022

Inhoud

Inhoud.....	2
Inleiding	3
Drie soorten evaluaties: wat doe je wanneer?.....	4
Effectevaluatie.....	6
Wanneer doe je een effectevaluatie?	6
Vragen in een effectevaluatie	6
Vorbereiding.....	8
Zelf aan de slag? Begin makkelijk	8
Verschillende soorten effectevaluaties	9
Experimenteel design.....	9
Quasi-experimenteel design	10
Niet-experimenteel design.....	12
Dataverzameling.....	13
Eenmalige actie	13
Kennis	14
Vaardigheden	14
Gedragsverandering.....	14
Objectief meetbare waarden	14
ZELF AAN DE SLAG – checklist	16

Aan het eind van deze handreiking vind je een handig checklist.

Inleiding

Veel gemeenten zijn aan het experimenteren met nieuwe aanpakken om mensen met financiële problemen te ondersteunen. Het is belangrijk om te weten wat werkt in deze interventies. Vaak wordt er alleen gekeken naar hoeveel mensen hebben meegedaan en hoe zij het hebben ervaren. Dat is een goede start, maar er kan zoveel meer. Door gebruik te maken van andere vormen van evalueren kom je veel meer te weten over een interventie.

Deze handreiking is door Schouders Eronder geschreven om handvatten te bieden om zelf de effecten van je interventie in beeld te brengen. Dit geeft goede indrukken van de effectiviteit.

Wil je echt harde bewijzen dat iets werkt? Dan raden we altijd aan om een onderzoekspartij te betrekken. Maar wil je vooral zelf meer gevoel hebben bij wat werkt en wat niet? En hoef je geen wetenschappelijk bewijs? Dan kun je een eind komen met de tips in deze handreiking. We spreken dan van 'beelden van effectiviteit'.

De handreiking start met de beschrijving van drie verschillende vormen van evalueren, om vervolgens de effectevaluatie verder toe te lichten. Ook bevat de handreiking een checklist om zelf aan de slag te gaan.

1

Drie soorten evaluaties: wat doe je wanneer?

Welke evaluatie wordt ingezet hangt samen met het moment waarop wordt geëvalueerd.

Er zijn drie soorten evaluaties die je kan inzetten om zicht te krijgen op de effectiviteit van een interventie: de plan-, proces- en effectevaluatie.¹ Welke evaluatie je inzet hangt samen met het moment waarop je evalueert:

1. Een *planevaluatie* is een evaluatie vooraf, waarin je bepaalt welke effecten van de interventie verwacht mogen worden. Het is een theoretische evaluatie op basis van het plan van aanpak.
2. Een *procesevaluatie* licht de uitvoering van een interventie door. Je kan tijdens de uitvoering het proces bijsturen als de interventie niet verloopt zoals bedacht.
3. Een *effectevaluatie* is bedoeld om inzichtelijk te maken wat de interventie in de praktijk oplevert. Je kijkt vooral welke veranderingen zijn opgetreden en in hoeverre die zijn toe te schrijven aan de gekozen werkwijze. De belangrijkste vraag is uiteraard of het te verwachten effect is opgetreden. Doet de interventie wat die moet doen?

De effectevaluatie is de bekendste evaluatievorm. De planevaluatie en de procesevaluatie worden vaak overgeslagen en dat is jammer. Eigenlijk kan je geen goede effectevaluatie uitvoeren als er geen stuk ligt dat antwoord geeft op vragen als: wat zijn de doelen, welke effecten worden er verwacht en wat zijn de werkzame bestanddelen? En dat zijn nou net de vragen die een planevaluatie beantwoordt. Ook kan je geen goede effectevaluatie uitvoeren als er geen aandacht is voor de uitvoering van de interventie. En dat is nu juist wat de procesevaluatie doet. Deze drie evaluaties zijn dus het sterkst als ze samen worden ingezet.

Deze handreiking maakt deel uit van een serie. De andere delen zijn:

- [‘Wat werkt? Aan de slag met een planevaluatie!’](#)
- [‘Tijdig bijsturen van een interventie. Handreiking voor het maken van een procesevaluatie’](#)

¹Zie onder meer Swanborn, P.G. (2006). Evalueren. Amsterdam: Boom Lemma.

- 'Van plan naar actie. Handreiking voor het maken van een implementatieplan'

2

Effectevaluatie

Een effectevaluatie is een vorm van evaluatieonderzoek om de effectiviteit van een interventie vast te stellen. Heeft de ingezette interventie geleid tot de gewenste verandering? Dat is ontzettend lastig te bepalen. Wil je dat op een wetenschappelijke manier doen, dan moet je veel variabelen meenemen in je evaluatie.

Om een effect te kunnen vaststellen moet je de volgende vragen beantwoorden:

1. Treden de vooraf beoogde effecten op en in welke mate?
2. Is de verandering het gevolg van de ingezette interventie?

Vraag 1 is vaak nog wel te beantwoorden. Het antwoord op vraag 2 is moeilijker. Het is niet altijd hard te maken dat de verandering echt door de interventie komt. Er zijn veel andere factoren die een rol kunnen hebben gespeeld.

Een voorbeeld: als interventie bied je een budgetadviesgesprek aan. De deelnemers hebben allemaal beginnende schulden. Om te kijken of de interventie werkt, vraag je zes maanden na het budgetadviesgesprek welke schulden er nog open staan. Als dan blijkt dat 20 van de 30 deelnemers alle schulden hebben afgelost lijkt je budgetadviesgesprek effectief. Maar misschien waren de schulden vrij laag en hebben alle deelnemers hun vakantiegeld gebruikt om ze af te lossen. Dat zou zonder het gesprek wellicht ook zijn gebeurd.

Vaststellen dat de verandering door de interventie is gekomen is dus lastig. Kan je vraag 2 niet met zekerheid beantwoorden? Spreek dan van beelden van effectiviteit of vermoedelijke effecten. Probeer ook altijd te bedenken of er andere gebeurtenissen zijn die het effect hebben kunnen veroorzaken.

Wanneer doe je een effectevaluatie?

Een effectevaluatie doe je pas als de interventie goed loopt en alle opstartproblemen al verholpen zijn. Een effectevaluatie is tijdsintensief, dus je wil echt de interventie zoals je die bedoeld hebt meten. Bij voorkeur voer je dan ook eerst een procesevaluatie uit. Die verschaft informatie waarmee je de interventie zo nodig kan bijsturen.

Deze handreiking geeft je handvatten om een beeld van de effecten van je interventie te krijgen.

Vragen in een effectevaluatie

Met een effectevaluatie kan je verschillende vragen beantwoorden. Allereerst de vragen die echt gaan om het vaststellen van een effect:

1. Treden de vooraf beoogde effecten op en in welke mate?
Hierbij gaat het om het vaststellen of de deelnemers de verandering hebben ondergaan die je wilde bereiken met de interventie. Bedenk dat een geconstateerde verandering ook door andere omstandigheden dan de interventie kan zijn veroorzaakt. Je wil ook weten hoe groot de verandering is, dus dat probeer je ook in kaart te brengen.
2. Is de verandering het gevolg van de ingezette interventie?
Dit is de belangrijkste vraag van het effectonderzoek, namelijk die naar de effectiviteit van de interventie.
3. Hoeveel deelnemers heb je bereikt?
Ook wil je weten wat het bereik van je interventie is geweest. Een interventie die veel effect heeft maar weinig mensen bereikt, is misschien toch niet zo effectief. En een klein effect met een groot bereik kan juist een slimme interventie zijn.

Vervolgens zijn er ook vragen die je wilt beantwoorden om te weten of je deze interventie ook kan en wil herhalen:

4. Wat waren de kosten en baten van de interventie?
Met andere woorden is de interventie kosteneffectief of kun je dezelfde resultaten ook op een andere manier bereiken?
5. Hoe hebben de deelnemers en de professionals de interventie ervaren?
Als deelnemers en professionals veel weerstand hebben tegen een interventie is de kans klein dat eventuele positieve effecten blijvend zijn. Professionals zijn dan vaak minder geneigd om de interventie in te zetten.
6. Zijn er neveneffecten?
Een interventie kan soms ongewenste neveneffecten hebben. Bijvoorbeeld als een deelnemer een budgetcursus volgt maar daardoor niet kan werken en minder inkomsten heeft. De deelnemer kan dan na afloop wel meer kennis en vaardigheden hebben, maar toch dieper in de schulden komen.
7. In hoeverre zijn de uitkomsten generaliseerbaar?
Zijn de uitkomsten ook op een ander moment, binnen een andere context of wellicht zelfs voor een andere doelgroep bruikbaar? Dat is een lastige vraag die meestal niet met onderzoek te beantwoorden is, maar meer met logisch beredeneren.

Tot slot zijn er vragen die je meer zicht geven op de reden dat het effect optreedt. Dat zijn de meer verklarende vragen. Die worden niet altijd tot een effectevaluatie gerekend, maar geven vaak wel veel inzicht. Hierbij kan je denken aan vragen als:

8. Welke factoren hebben bijgedragen aan de effecten?

9. In hoeverre heeft de context een rol gespeeld?

In deze handreiking richten we ons voornamelijk op de eerste drie vragen, maar dat wil niet zeggen dat de andere vragen niet belangrijk zijn.

Voorbereiding

Je kan alleen meten of de beoogde effecten optreden als je weet wat die zouden moeten zijn. Toch zijn die effecten vaak niet concreet beschreven. Een voorbeeld: veel interventies zijn gericht op financiële zelfredzaamheid. Het beoogde effect is dan dat de deelnemer na afloop financieel zelfredzamer is. Om een effect te meten moet je dus vaststellen hoe financieel zelfredzaam de deelnemer bij de start en na afloop is. Maar financiële zelfredzaamheid is geen meetbare eenheid.

Deelnemers zouden zichzelf kunnen scoren van 'heel zelfredzaam' tot 'helemaal niet zelfredzaam'. Je wil het liefst concretere maten gebruiken, ook als mensen zichzelf moeten scoren. Bijvoorbeeld 'ik maak altijd mijn post open' tot 'ik maak nooit mijn post open' of 'ik betaal mijn rekeningen altijd op tijd' tot 'ik betaal mijn rekeningen nooit op tijd'. Hoe concreter je het gedrag omschrijft, hoe beter je beeld wordt.

Ook wil je bij effectonderzoek eigenlijk altijd weten hoe het effect bereikt wordt. Is dat bijvoorbeeld doordat deelnemers veel oefenen, met elkaar in gesprek gaan of meer urgentie voelen? Zo kan je ook meten of de werkzame elementen echt effectief zijn of dat iets anders maakte dat de interventie werkte.

Zelf aan de slag? Begin makkelijk

Begin altijd met een makkelijke interventie. Stel dat je wil dat meer mensen met beginnende schulden zich melden voor een adviesgesprek. Het beoogde effect is dan meer aanmeldingen. Dat is een concreet en goed meetbaar doel. De vraag of het adviesgesprek ook zorgt voor minder problematische schulden is al veel lastiger te meten.

Voorbeeld: *Evalueren van de interventie 'Meer adviesgesprekken voeren'*

In de beginsituatie melden zich gemiddeld 10 inwoners per maand voor een adviesgesprek. Met je interventie wil je bereiken dat het er minimaal 20 worden. Daarvoor stuur je alle inwoners met een bijstandsuitkering een brief met een oproep om een gratis adviesgesprek aan te vragen. Om te weten of de interventie werkt, hoef je dan alleen aanmeldingen te tellen. Maar er kan ook een andere oorzaak zijn voor de toename van aanmeldingen, bijvoorbeeld een campagne van de Rijksoverheid. In de rest van de handreiking illustreren we verschillende evaluatiemethoden aan de hand van dit voorbeeld.

Tip: Is er geen duidelijk interventieplan, gebruik dan de handreiking 'Wat werkt? Aan de slag met de planevaluatie' om het doel en de opzet beter in beeld te krijgen.

3

Op het
loketgezondleven.nl staan
verschillende
instrumenten beschreven
voor het monitoren en
evalueren van interventies

Verschillende soorten effectevaluaties

Dit hoofdstuk beschrijft hoe je de eerste drie vragen kan beantwoorden. Het gaat dan dus echt om het vaststellen of er een effect is geweest. Dat zijn vragen die je beantwoordt met kwantitatieve data; je verzamelt vooral cijfers.

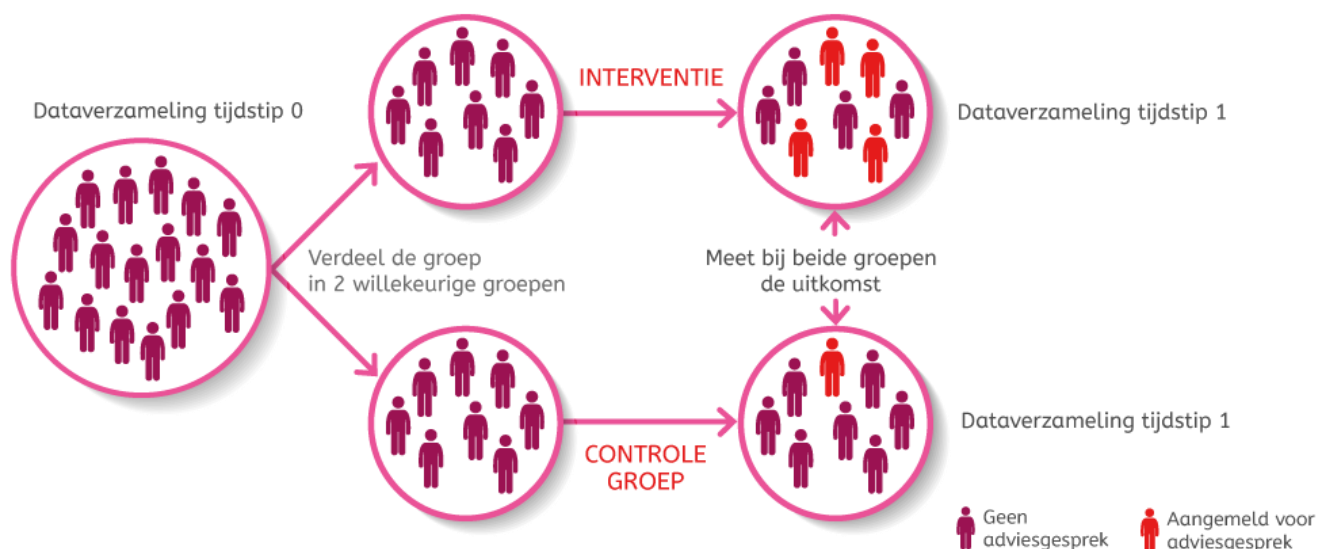
Een effectonderzoek kan drie soorten design (opzet) hebben: experimenteel, quasi-experimenteel en niet-experimenteel. Experimenteel onderzoek levert het beste bewijs van effectiviteit, maar is ook het lastigst uit te voeren.

Experimenteel design

Echt experimenteel onderzoek moet voldoen aan twee eisen: er moet sprake zijn van een controlegroep en van volledig willekeurige toewijzing aan de interventie- of controlegroep. Hierdoor krijg je goed zicht op het effect en kan je vaststellen of het echt aan de interventie is toe te schrijven. Experimenteel onderzoek geldt als een van de meest robuuste vormen van effectonderzoek.

De randomized control trial (RCT) is een van de bekendste vormen van experimenteel onderzoek. Daarbij verdeel je alle deelnemers over twee groepen. De eerste groep krijgt de interventie aangeboden. De andere groep volgt het reguliere traject. Vooraf verzamel je over beide groepen gegevens en dat doe je achteraf weer. Je vergelijkt tijdstip 0 (vooraf) met tijdstip 1 (achteraf) en bekijkt per persoon of daar het gewenste effect is opgetreden.

Vervolgens kijk je of er meer mensen waren in de interventiegroep bij wie het gewenste effect is opgetreden dan in de controlegroep. Ook toets je of dat significant verschilt. Dat houdt in dat het zo vaak voorkomt dat het onwaarschijnlijk is dat het door toeval komt. En dus zeer waarschijnlijk dat het door de interventie komt. Bij voorkeur is tijdstip 2 enkele maanden na de interventie, zodat je weet dat het om een blijvend effect gaat.

Meer adviesgesprekken - RCT

Als je de voorbeeldinterventie wil onderzoeken met een RCT, dan is je totale groep alle inwoners in de bijstand. Voor tijdstip 0 breng je dan in kaart hoeveel bijstandsgerechtigden er gebruik maken van een adviesgesprek (en hoeveel niet). Vervolgens verdeel je de groep willekeurig in twee groepen. Groep 1 is de interventiegroep die een brief krijgt. Groep 2 is de controlegroep die geen brief krijgt (het reguliere proces).

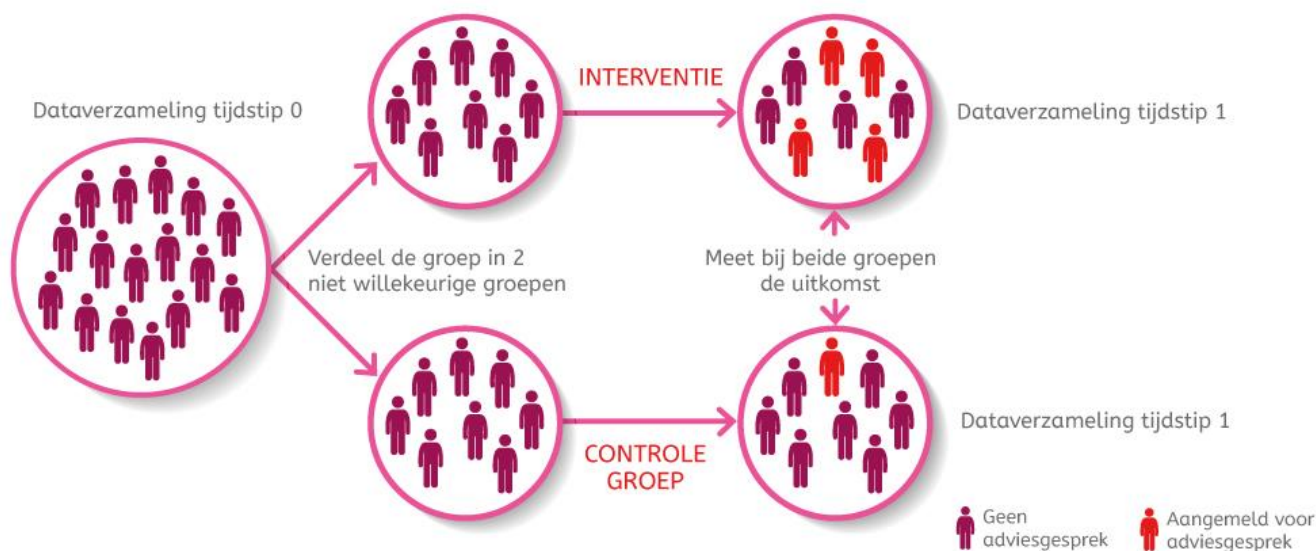
Gedurende een paar maanden meet je hoeveel mensen uit groep 1 en groep 2 zich aanmelden voor een adviesgesprek. Vervolgens vergelijk je de cijfers uit beide groepen en onderzoek je of er sprake is van significante vooruitgang. Om dat te bepalen moet je een statistische analyse doen. Doe je dat niet en tel je alleen, dan mag je nooit wetenschappelijke conclusies trekken uit eventueel gevonden verschillen. Maar je kan dan wel voorzichtig redeneren dat de interventie waarschijnlijk een effect heeft.

Quasi-experimenteel design

Het is lang niet altijd haalbaar om een RCT uit te voeren. Soms is het niet mogelijk om een controlegroep te maken of om deelnemers willekeurig te verdelen over de twee groepen. Daardoor kan je niet achterhalen of een gevonden effect aan de interventie ligt of wordt veroorzaakt doordat het een andere groep is dan de groep die de controlegroep vormde. We spreken dan van een quasi-experimenteel design. Vaak is er wel een controlegroep, maar die kan bijvoorbeeld afkomstig zijn uit een andere stad. Ook kan het dezelfde

groep zijn, waarbij er op een eerder moment een meting is gedaan. Het is belangrijk dat de deelnemers aan beide groepen wel op elkaar lijken. De volgende afbeelding geeft een quasi-experimenteel onderzoek weer.

Een design zonder controlegroep kan ook, maar dan wordt het beantwoorden van de vraag of de interventie het effect heeft bereikt lastiger.

Meer adviesgesprekken – quasi-experimenteel onderzoek

Soms is het bijvoorbeeld vanwege ethische bezwaren niet mogelijk om een deel van de inwoners geen interventie te bieden. In dat geval zou je naar een vergelijkbare gemeente kunnen kijken die ook adviesgesprekken geeft en hun populatie als controlegroep gebruiken. Verder volg je dezelfde stappen als bij een RCT.

In de voorbeelden zijn we steeds uitgegaan van een pre- en een posttest. Dat houdt in dat je de deelnemers bij de start bevraagd - of data over hen verzameld -(pretest) en na afloop van de interventie (posttest). Maar er is ook sprake van een quasi-experimenteel design als je alleen post-test data verzameld. Dit is vaak minder betrouwbaar. Je weet dan niets van het beginniveau van de groepen en dus ook niet of ze op elkaar lijken. Een pre- en een posttest heeft dus altijd de voorkeur. Het liefst doe je zelfs twee posttests:

- Pretest (tijdstip 0 of t0) doe je om het basisniveau vast te stellen bij zowel je interventiegroep als je controlegroep.
- Posttest 1 (t1) doe je om vast te stellen of de deelnemers het gewenste gedrag vertonen na de interventie of bij de controlegroep na evenveel tijd. Als het mogelijk is om ook een t2 meting te doen,

doe je die redelijk snel na afloop van de interventie. Dan meet je het korte termijneffect .

- Posttest 2 (t2) doe je om vast te stellen of de deelnemers ook na lange tijd nog het andere gedrag vertonen. Vaak is dat na drie of na zes maanden. Je meet dan het langetermijneffect.

Of een t2-meting zinvol is, hangt af van de interventie en natuurlijk ook van de uitkomst van de meting op t1. Als die geen enkel effect laat zien, is het meestal onaannemelijk dat het effect na enkele maanden alsnog optreedt. Bij t1 meet je vaak niet alleen gedragsverandering, maar ook toename van kennis, vaardigheden of bewustzijn van problemen. Je meet dus de stap die nodig is om tot de verandering te komen. Als die tussenstap voorwaarde is voor de gedragsverandering, kan je bij de afwezigheid daarvan niet verwachten dat de verandering later wel komt. Dan kan je t2 laten vervallen.

Een andere reden om alleen t1 te doen is het gewenste gedrag zelf. Als dat bestaat uit een eenmalige handeling als een toeslag aanvragen of naar een adviesgesprek gaan, dan is één meting voldoende.

Niet-experimenteel design

Soms is ook een quasi-experimenteel onderzoek helemaal niet mogelijk. Omdat er geen controlegroep voorhanden is of omdat het praktisch niet is in te regelen. Ook spelen kosten vaak een rol. Een niet-experimenteel onderzoek is vaak veel goedkoper dan werken met een controlegroep. Met name het verdelen en bijhouden wie in elke groep zit kan veel tijd kosten. Ook moet je zorgen dat er geen 'besmetting' kan plaatsvinden. Dat houdt in dat de controlegroep toch de interventie meekrijgt. Bijvoorbeeld doordat iemand een brief die je wil evalueren in de buurtapp zet, zodat alle inwoners die kunnen lezen.

Een niet-experimenteel design is een goed alternatief, maar wees je ervan bewust dat je daarmee geen antwoord kan geven op de vraag of de effecten ook echt aan de interventie zijn toe te schrijven. Het geeft dus een indruk van effectiviteit, maar dat de interventie effect heeft kan je op basis van een niet-experimenteel design niet beweren.

Ook het niet-experimentele design kent verschillende vormen en werkt met een pre- en een posttest. De volgende afbeelding werkt zo'n design met pre- en posttest schematisch uit.

4

Dataverzameling

Er zijn verschillende manieren om data te verzamelen. Bijvoorbeeld gebruik maken van registerdata, enquêtes of observaties.

Voor een effectevaluatie moet je data verzamelen om te achterhalen of het gewenste gedrag na afloop van de interventie wordt vertoond.

Soms zal het duidelijk zijn welke data je nodig hebt. Zo moet je in het voorbeeld van de adviesgesprekken weten hoeveel bijstandsgerechtigden zich hebben gemeld voor een adviesgesprek. De data die je dan nodig hebt zijn:

- de aanmeldingen voor adviesgesprek (inclusief gegevens om de volgende vraag mee te kunnen checken, alleen het aantal aanmeldingen is niet voldoende)
- welke deelnemers bijstandsgerechtigd zijn

Als je een controlegroep hebt, dan wil je ook weten:

- welke bijstandsgerechtigden de brief hebben gekregen?

Vaak is het lastiger om precies te weten wat je nodig hebt. Dat hangt af van het soort doel dat je wil bereiken: een eenmalige actie, kennis, vaardigheden, gedragsverandering of objectief meetbare waarden. We werken voor al deze typen doelen uit hoe je data kan verzamelen.

Eenmalige actie

Een voorbeeld van een eenmalige actie is een aanmelding voor een adviesgesprek. Als dataverzameling tel je dan hoeveel mensen uit de interventie- (en eventueel controlegroep) die actie ondernemen. Dan is het in je dataverzameling belangrijk om het volgende vast te leggen:

1. Hoeveel mensen uit je doelgroep hebben de actie ondernomen?
2. Hebben die mensen ook de interventie gehad?
3. eventuele belangrijke achtergrondkenmerken

Bijna altijd heb je enkele gegevens nodig om te kunnen matchen. Dat houdt in dat je dan kan achterhalen of de persoon ook de interventie heeft gehad. Bij een eenmalige actie kan je bijna altijd gebruik maken van registratiedata of vragen of professionals de data in je meetperiode willen registreren. Je hoeft de deelnemers niet te bevragen. Wil je weten wat maakt dat de interventie werkt, dan is het vaak wel goed om de deelnemers ook te bevragen. Daarmee breng je verdieping aan.

Kennis

Als je wil dat de interventie zorgt voor meer kennis, dan bestaat de dataverzameling vaak uit een soort toets. Je vraagt aan de deelnemers om na afloop een vragenlijst in te vullen en toetst daarmee hun kennis. Als je ook een beginmeting doet dan weet je of die kennis er eerst niet was. Het is aan te raden om niet precies dezelfde vragen te stellen, want dan kan het ook zijn dat de vorige toets zorgde voor meer kennis.

Bij het meten van kennis zal je dus bijna altijd de deelnemers moeten betrekken bij de dataverzameling. Als je direct na een interventie meet, kan je het bevragen van de deelnemers daar nog onderdeel van laten zijn. Zo kan je een e-learning laten afsluiten met een toets die ook meteen je meting is.

Een controlegroep betrekken is dan alleen veel lastiger en vaak is het ook moeilijk om een paar maanden na de interventie nogmaals te meten. Het kost dan vaak te veel moeite om de deelnemers weer te activeren.

Vaardigheden

Vaardigheden kan je net als kennis toetsen. Maar soms kan je die ook observeren. Stel dat je een korte training aanbiedt waarin mensen leren om hun post te ordenen. Daarvoor brengen ze de post van afgelopen week mee. Een week later vraag je dezelfde groep om hun post weer mee te nemen en te ordenen. Je kan dan observeren of ze dat nu goed onder de knie hebben. Je kan ook aan de deelnemers vragen om thuis de rest van de post te ordenen. Als ze dan enkele weken later op het spreekuur komen en hun post meenemen, kan je zien of je training effect heeft gehad.

Bedenk wel dat als ze de post niet hebben geordend het niet betekent dat ze dat niet konden. Er zijn veel andere redenen waardoor het niet gelukt kan zijn, bijvoorbeeld stress of ziekte. En als het wel gelukt is, kunnen ze hulp hebben gehad. Het is dus belangrijk om altijd even te controleren waarom ze het wel of niet gedaan hebben. Net als bij kennis heb je de deelnemers nodig voor de meting van vaardigheden.

Gedagsverandering

Veel interventies in het sociale domein zijn gericht op gedragsverandering. Denk aan zaken als minder geld uitgeven, meer overzicht over de financiën krijgen, of eerder hulp vragen. Het lastige daarvan is dat gedragsverandering vaak een optelsom is van kleine veranderingen. Om bijvoorbeeld te meten of er meer overzicht over de financiën is wil je dat mensen weten wat er op hun rekening staat, welke betalingen ze nog moeten doen en wanneer er geld binnenkomt.

Een deelnemer aan het eind van de interventie vragen of ze meer overzicht over hun financiën hebben geeft vaak alleen een beperkt beeld. Ook is iemands zelfbeeld soms vertekend door een bias. De deelnemers zijn in de weken ervoor veel bezig geweest met financiën. Daardoor kunnen ze denken meer overzicht te hebben. Het tegenovergestelde is ook mogelijk. Deelnemers merken tijdens de interventie hoe complex het allemaal is en schrikken daarvan. Ze hebben dan het gevoel juist minder overzicht te hebben.

Het werkt meestal beter om meerdere vragen te stellen. Een meting vooraf (waarbij de deelnemer zelf een inschatting van de situatie maakt) is aan te raden. Je dataverzameling heeft dan de vorm van een enquête.

Ook veranderd gedrag is soms te constateren door een professional. Dat moet dan wel gedrag zijn dat zich voordoet in een situatie waarbij een professional aanwezig is, bijvoorbeeld op de werkvloer. Gedrag in de privésfeer kan je niet observeren.

Objectief meetbare waarden

Het is het makkelijkst als je beoogde uitkomsten objectief meetbare waarden zijn:

- Actievere participatie in het stabilisatietraject kan je bijvoorbeeld meten door te kijken of deelnemers vaker inloggen of actiever zijn in het online programma waar deelnemers tips krijgen en hun voortgang kunnen bijhouden.
- Als je interventie tot doel heeft dat mensen eerder gestabiliseerd zijn, dan kan je het moment van aanmelden en de datum van de aanvraag schuldregeling als objectieve waarde en meetmoment pakken. Ook kan je denken aan interventies die schulden verlagen. Bedenk wel dat schulden in eerste instantie oplopen als mensen ermee aan de slag gaan: door de uitgebreide inventarisatie komen er juist meer problemen boven water. Dat is dan een onbedoeld neveneffect.

Dit soort objectief meetbare waarden zijn vaak registratiedata, gegevens die al worden geregistreerd als onderdeel van het schuldhulpverleningsproces. Het belangrijkste is dan dat je in de data de interventiegroep van de controlegroep kan onderscheiden.

5

ZELF AAN DE SLAG – checklist

Zelf een effectevaluatie doen vraagt denkkraft, tijd en aandacht. Door de volgende stappen te doorlopen kan je een effectevaluatie op de juiste manier opzetten en uitvoeren.

Een effectevaluatie zelf doen is vaak het makkelijkst als de interventie als uitkomst een eenmalige actie vraagt of als het gaat om objectief meetbare waarden

1. Zijn de doelen van de interventie en het gewenste gedrag concreet en meetbaar beschreven?
 - Ja, ga naar stap 2
 - Nee: doe dan eerst een planevaluatie
2. Is de interventie op de juiste manier geïmplementeerd en voeren alle professionals de interventie op dezelfde manier uit?
 - Ja, ga naar stap 3
 - Nee, de interventie wordt niet uniform uitgevoerd: maak dan een implementatieplan
 - Dat is onbekend: start dan met een procesevaluatie
3. Bedenk nu wat je nodig hebt om het gedrag van de deelnemers te meten. Bijvoorbeeld een aanmelding ergens voor, het opleveren van documenten of de zelfinschatting van de deelnemers. Breng in kaart welke data er al verzameld worden, zodat je geen dingen dubbel doet. Gebruik daarbij de data die al bij een procesevaluatie zijn verzameld en de manier waarop dat is gedaan.
4. Kies een onderzoeksdesign dat haalbaar is.
5. Werk het design verder uit door te bepalen welke data je zelf moet verzamelen en of er extra registraties moeten komen.
6. Check bij collega's of dat design uitvoerbaar is en stel eventueel bij.
7. Start met meten!
8. Heb je alle data verzameld? Analyseer dan de uitkomsten of laat dat doen door een data scientist in je organisatie. Tip: betrek die collega ook bij de opzet van je onderzoek.